metu archeologinių radinių nerasta. Žvalgomųjų tyrimų metu lokalizuoti Rešketos upės radimvietės nepavyko.

9 titnaginiai bei 1 akmeninis radinys (3 pav.) buvo surasti žvalgymų metu Karkliškių senovės gyvenvietės IV vizualinės apsaugos zonos pozonyje esančiuose ariamuose laukuose. Jie datuojami mezolito pabaiga ir neolito laikotarpiais.

Apibendrinant 2014 m. atliktus tyrimus tenka pripažinti, kad lokalizuoti Rešketos radimvietės nepavyko, o siekis įvertinti magnetometro galimybes lokalizuojant ochra ar humusu užpildytas įgilintas akmens amžiaus struktūras realizuotas tik iš dalies.

The investigation in surroundings of lake Biržulis

In 2014, a field evaluation was conducted on Donkalnis and Spiginas and in the vicinity of the Rešketa find spot in the lake Biržulis microregion. 8400 m^2 were investigated in the Donkalnis territory and in a subzone of the visual protection zone using two GRAD601–2 gradiometer sensors (*Bartington Instruments Ltd*) while 9 m^2 were excavated and 68 boreholes percussion drilled at the site of some of the anomalies identified in the magnetogram as well as at other sites in the settlement's territory and in its vicinity (Fig. 1). Two sunken structures and flint finds from the Late Mesolithic and Neolithic as well as Iron Age (probably 1st–4th century) pottery were found during the investigation on Donkalnis.

2800 m^2 were surveyed using a magnetometer in the Spiginas territory and in a visual protection zone subzone while 28 m^2 were excavated and 12 boreholes percussion drilled at some of the anomaly sites identified in the magnetogram made using two GRAD601–2 gradiometer sensors (*Bartington Instruments Ltd*) and at other sites in the settlement's territory and in its vicinity. One sunken structure and several flint finds from the Late Mesolithic and Neolithic were found during the investigation on Spiginas.

4 m^2 were excavated and 17 boreholes percussion drilled during the evaluation in the vicinity of the river Rešketa find spot (Fig. 2). The location of the river Rešketa find spot was not identified during the evaluation, but palaeogeographic material about its most likely position began to be collected.

Nine flint finds and one stone find assignable to the Late Mesolithic and Neolithic were discovered in the cultivated fields in a visual protection zone subzone of Karkliškiai old settlement IV (Fig. 3).

In summarising the 2014 investigation, it must be admitted that the location of the Rešketa find spot was not identified and the objective to assess the possibility of using a magnetometer to locate sunken Stone Age structures filled with ochre or humus was only partially achieved.

Karolis Duderis

Tyrimai prie Širvėnos ežero ir Apaščios upės santakos

Biržų senojo miesto vietoje (UK 3219) buvo įgyvendinamas projektas – „Dviračių ir pėsčiųjų tako Biržų mieste prie Širvėnos ežero įrengimo ir pritaikymo turizmui bei poilsiui I etapo statybos (PK0+00÷PK19+32,60) darbai". 2013 m. rudenį pakoregavus projektą (pageidaujant Biržų reformatų bendruomenei), buvo nuspręsta apie 100 m tako atkarpos tiesti naujoje vietoje –

natūralios kalvelės apačioje, prie Širvėnos ežero ir Apaščios upės santakos. Ši teritorija yra mažai tyrinėta. Dar nuo XVII a. istoriškai susiklosčiusi evangelikų reformatų parapijos teritorija yra nepažinta ir gali suteikti svarbių duomenų apie Biržų miesto praeitį. Dėl šios priežasties naujai suprojektuotoje dviračių ir pėsčiųjų tako atkarpoje reikėjo atlikti detalius archeologinius tyrimus.

Iki 1625 m. miestas buvo kompaktiškai išsidėstęs dabartinėje Biržų senamiesčio ŠR dalyje. Ties Apaščios ir Širvėnos santaka T. Makovskio graviūroje fiksuojamas reformatams priklausęs pastatas, aptvertas medine tvora. Sugriovus pirmąją Biržų pilį bei sunaikinus miestą, nagrinėjama teritorija nebebuvo užstatoma. Tiesa, remiantis J. Narūnavičiaus-Naronskio Biržų kunigaikštystės žemėlapiu, XVII a. viduryje ir antroje šio amžiaus pusėje miestas turėjęs būti aptvertas gynybine siena. Tačiau atliktų tyrimų rezultatai leidžia abejoti, kad šiuo laikotarpiu Biržai būtų turėję miesto gynybinius įtvirtinimus.

Ši teritorija iki XIX a. pabaigos – XX a. I pusės nebuvo intensyviai naudojama. 1924 m. Biržų miesto plane reformatų istorinio sklypo R dalyje buvusi senoji klebonija sunaikinta II Pasaulinio karo metu. Nemažai teritorija buvo apnaikinta XX a. 7 dešimtmetyje, pilant statomos miesto estrados pylimus. Darbų metu iš aplinkinių teritorijų buvo sustumdytos žemės, o su jomis ir senamiesčio kultūrinis sluoksnis su tūkstančiais radinių – kalvelės viršuje po velėnos sluoksniu randamas XVII a. I pusės kultūrinis sluoksnis.

Archeologiniai tyrimai nagrinėjamoje teritorijoje vykdyti 2011 ir 2013 m. 2011 m. žvalgomuosius tyrimus atliko Z. Baubonis. Iš viso buvo iškasti 46 šurfai – 62 m^2 dydžio plotas. Vertingas kultūrinis sluoksnis fiksuotas šurfuose 19–21 (Reformatų g. 3 sklypo Š pusėje) bei 26 (prie J. Bielinio g. 1). Pagal gautus tyrimų rezultatus pateiktos išvados, jog šiose vietose būtini detalūs tyrimai (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 360–361.)

2013 m. dviračių tako trasoje detaliuosius tyrimus bei žvalgymus atliko archeologė D. Antropikaitė. Tyrinėtoje teritorijoje ji aptiko senosios reformatų klebonijos pastato dalį, kuri buvo sugriauta II Pasaulinio karo metu. Likusioje tako atkarpos dalyje vertingo kultūrinio sluoksnio nerasta. Tyrimų metu aptikta XIX–XX a. bei pavienių XVII–XVIII a. radinių (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 282–287). Deja, po tyrimų iškastose dviračių tako trasos vietose buvo matyti daugybė nesurinktų XVII–XX a. radinių (koklių, buitinės keramikos fragmentų; ties J. Bielinio g. 1 namu – didžiulė sankaupa storos patinos sluoksniu pasidengusio langų stiklo), o 2014 m. vasario mėnesį atsitiktiniai praeiviai rado iškastus ir žemės paviršiuje besimėtančius žmogaus kaulus. Tyrimų vietoje, kur buvo vykdomi žvalgymai, iškastoje elektros trasos vietoje, tranšėjos pjūvyje matėsi žmogaus palaikų fragmentų.

2014 m. detalieji tyrimai atlikti naujai suprojektuotoje tako trasos atkarpoje, nes pagal pirminį variantą dviračių ir pėsčiųjų takas būtų ėjęs per senosios klebonijos pastatą.

Perkasoje 3, H_{abs} 52,04 m, buvo atidengtas anksčiau minėtas suardytas *kapas* (1 pav.). Mirusysis buvo palaidotas suriestoje pozoje. Galva buvo nukasta 2013 m. vykdant elektros linijos trasos kasimo darbus. Ji turėjusi būti orientuota PR kryptimi (120°), veido kryptis neaiški, kadangi kaukolė buvo nukasta. Kairė mirusiojo ranka buvo išjudinta, t. y. kaulai pasislinkę apie 0,1 m į PV (pasislinkimas atitinka tranšėjos kasimo kryptį). Mirusysis palaidotas ant nugaros, kairė ranka buvusi po galva ar šalia

1 pav. Vėlyvojo neolito palaidojimas, rastas perkasoje 3. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. Burial 1, Late Neolithic, in area 3.

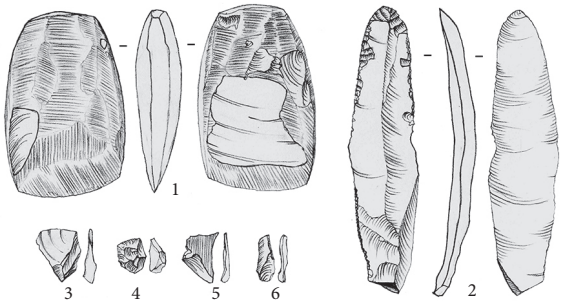

2 pav. Perkasoje 3 rasto palaidoto mirusiojo įkapės (1–2) bei tyrimų metu rastos (3–6) titnago nuoskalos. G. Piličiausko pieš.

Fig. 2. Flint artefacts (1–2) from burial 1 and flint flakes (3–6) found during the excavation.

3 pav. Šerno iltis iš kapo 1. K. Duderio nuotr.

Fig. 3. The boar fang from burial 1.

4 pav. Kaulinis dirbinys iš kapo 1. K. Duderio nuotr.

Fig. 4. The bone artefact from burial 1

jos, o dešinė plaštaka buvo ant kairės rankos žastikaulio. Kojos sulenktos PV kryptimi per kelius, smailiu kampu, pėdos prispaustos prie dubens užpakalinės dalies. Mirusysis buvo palaidotas su įkapėmis (2–4 pav.) – šerno iltimi, titnaginiu kirviu ir peiliu bei kauliniu dirbiniu (galiukas ties skylute nulūžęs). Asmens lytis – vyras, biologinis amžius 30–35 metai. Skeletas be patologijų. Pagal įkapes ir kūno padėtį šis kapas datuojamas vėlyvuoju neolitu. Poznanės laboratorijoje gauta C^{14} data – 2565–2356 (cal) m. pr. Kr.

Nukasus kontrolinę sienelę tarp 3 ir 5 perkasų visiškai atsidengė kapo konstrukcija. Kapo duobės ŠV dalyje, H_{abs} 52,04 m atsidengė 3 akmenys, kurie buvo sudėti puslankiu, tarsi įrėminant kapo duobę ties kojūgaliu. Akmuo ties ŠV kapo duobės kraštu buvo 27x22 cm dydžio, o ties kapo duobės Š kraštu – vienas akmuo 15x10 cm dydžio, o kitas – 22x13 cm dydžio. Kapo duobės PR krašte taip pat fiksuoti 10x10–15x10–20 cm dydžio puslankiu sudėti akmenys. Ties kapo duobės PR krašto viduriu buvo padėtas didesnis – 18x17 cm akmuo. Bendras kapo duobės ilgis turėjo būti apie 2,5 m

(nuo ŠV dalyje atsidengusių akmenų iki PR krašte rasto akmenų puslankio), o plotis apie 80–90 cm (5 pav.).

Perkasose 19–21 po velėnos ir juodžemio sluoksniu, 15–35 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus atsidengė pastato, mūryto iš raudonų plytų, dalis. Nukasus kontrolines sieneles buvo atidengta į perkasų teritoriją patekusio pastato dalis. Pastatas orientuotas Š–P kryptimi. Atidengtos R sienelės dalies ilgis 4,2 m. Cokolio storis apie 80 cm, o R sienos storis apie 50 cm. Ties pastato ŠR kampu R sienos dalyje rasta durų anga. Perkasoje 19 atidengtas suardytos plytų ir akmenų konstrukcijos fragmentas – veikiausiai buvusių laiptų bei vienos patalpos dalis. Visos patalpos plotis galėjęs siekti apie 3,6 m. Patalpa buvo išklota molinėmis grindų plytelėmis, o jos ŠV kampe yra buvusi krosnis, kurios pado ilgis apie 1,6 m. Perkasoje 21 atidengtos dvi molinės grindų plytelės leidžia spėti, jog V kryptimi buvusi dar viena patalpa. Pastato Š siena išlikusi itin fragmentiškai. Kultūriniame sluoksnyje rasta XVII a. I puse datuojamų radinių: buitinės keramikos, koklių su Kristupo Radvilos inicialais bei Radvilų herbu, plokštinių koklių su treliažu fragmentai. Šie radiniai leidžia ištirtą pastato dalį datuoti XVII a. I puse, t. y T. Makovskio graviūroje vaizduojamu Biržų miesto laikotarpiu. Veikiausiai atidengto pastato dalis yra vienas iš miesto ŠR pusėje vaizduojamos reformatams priklausiusios valdos statinių. Galima manyti, jog šis pastatas yra XVII a. I pusės čia stovėjusios reformatų bažnyčios klebonijos fragmentas. Tai patvirtintų puošnūs kokliai su Biržų miesto savininkų herbais bei faktas, jog tai mūrinis pastatas su molinėmis grindų plytelėmis – ko eilinis miestietis nebūtų sau galėjęs leisti.

Tyrimų metu perkasose 10, 14, 20 bei kontrolinėje juostoje tarp perkasų 3 ir 5 ant įžemio buvo rasta titnago nuoskalų. Šie radiniai leidžia spėti, jog nedidelėje kalvelėje prie Širvėnos ir Apaščios santakos gali būti akmens amžiaus gyvenvietė. Svarbu paminėti, jog iki šiol Biržų senamiestyje su akmens amžiumi siejamų radinių nebuvo rasta.

5 pav. Kapo duobė. K. Duderio nuotr.
Fig. 5. The construction of burial.

Likusiose perkasose vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Velėnos ir juodžemio (maišytas) sluoksnyje rasta XVII–XX a. radinių. Įžemis pasiektas 20–40 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Archeologinių tyrimų metu rasta XVII–XX a. buitinės keramikos – oksidacinėje ir redukcinėje aplinkoje degtų indų fragmentų, plokštinių koklių, ornamentuotų Radvilų herbu, fragmentų treliažo ornamentu bei karnizinių koklių fragmentų, puoštų pynės ornamentu. Šie radiniai labai fragmentiški, leidžiantys daryti prielaidą, jog XX a. II pusėje vykusių žemės judinimo darbų metu dalis Biržų senojo miesto kultūrinio sluoksnio buvo sunaikinta.

Būtina pabrėžti, jog teritorijoje prie Širvėnos ežero ir Apaščios upelio santakos ateityje reikia vykdyti archeologinius tyrimus, kadangi šioje vietoje yra itin didelė tikimybė rasti vėlyvojo neolito gyvenvietę, o gal ir kapinyną. Šį spėjimą patvirtins arba paneigs ateities tyrimai.

The excavation at the point where the River Apaščia enters Lake Širvėna

In 2014, 21 trenches (a total of 327.4 m^2) were excavated at the point where the river Apaščia enters lake Širvėna in the city of Biržai. A partially disturbed Late Neolithic (2565–2356 cal BC) burial, that of a 30–35 year-old male who was interred with grave goods: a flint axe, a knife, a bone artefact, and a wild boar fang, was unearthed at H_{abs} 52.04 m in trench 3 (Figs. 1–5).

The remains of a building dating to the first half of the 17th-century were found at a depth of 20–40 cm in trenches 19, 20, and 21. The remains of the E wall were 4.2 m long and 80 cm thick. The remains of a tile stove were found were found at a depth of 20–30 cm between two rooms, one of which had clay floor tiles.

Further excavations should be conducted in the vicinity of the place where the river Apaščia flows into lake Širvėna because the possibility of finding more Late Neolithic burials and perhaps a Stone Age settlement is high.

Gabrielė Gudaitienė

Dūkštelių akmens amžiaus gyvenvietė 1

Dūkštelių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė yra Vilniaus r. Dūkštelių gyvenvietės teritorijoje, į ŠR nuo rajoninio kelio Bukiškis–Maišiagala (5214), apie 700 m į PR nuo Dūkštelio ežero, pakilumoje abipus žvyrkelio Dūkšteliai–Pavydokiai, apie 50 m į V–ŠV nuo senųjų kolūkinių fermų pastatų griuvėsių. Senovės gyvenvietės teritorija yra apie 1000 m^2 dydžio, apardyta. Per ją kadaise buvo nutiestas žvyrkelis, todėl dalis teritorijos suniokota užstumdytomis statybinėmis ir ūkinėmis atliekomis, o dar prieš kelerius metus gyvenvietės centre buvo kasamas ir vagiamas smėlis. Gyvenvietė kol kas nėra įtraukta į NKVR. Geomorfologiškai senovės gyvenvietė yra ant kadaise egzistavusio Dūkštelio ežero R kranto – pusiasalio, smėlingoje pakilumoje (1 pav.).

Dūkštelių 1-oji akmens amžiaus gyvenvietė buvo aptikta 2011 m., kai vietinių gyventojų kasamo smėlio duobėse buvo atsitiktinai rasta titnago nuoskala. 2012 m. Skauduliškių ir Dūkštelio ežerų mikroregione vykdant žvalgomuosius tyrimus abipus žvyrkelio Dūkšteliai–Pavydokiai buvo iškasta keletas šurfų, kuriuose taip pat buvo aptikta akmens amžiaus radinių. 2013 m. gyvenvietės teritorijoje buvo vykdomi